

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14519983>

РАҲБАРИНИНГ ТАЪЛИМ БОШҚАРУВ ФАОЛИЯТИДА СОҒЛОМ ВА ИЖОДИЙ МУҲИТНИ ЯРАТИШНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ

Мавланова Зилола Тўрақуловна

Таянч докторант. Чирчиқ давлат педагогика
Университети. Психология кафедраси.

Аннотация. Раҳбар шахсини ўрганиш муаммоси кишилик жамиятининг барча даврларида муҳим масала бўлиб келган. Бунинг асосий сабаби биринчидан, ҳар бир даврдаги ижтимоий муносабатлар ўзига хос равишда ижтимоий мавқе жиҳатидан кимнингдир юқори даражада туришини тақозо этган бўлса, иккинчидан, инсонларнинг ҳаёт кечириш тарзи, равнақи, даражаси, фаровонлиги, бахтли турмуш кечириши шу юқори мавқедаги шахсга, унинг турли фазилатлари ва хислатларига боғлиқ бўлганлигида.

Калит сўзлари. Раҳбар, Малака, Истеъдод иқтидори, Мутафаккир.

Раҳбар шахсини ўрганиш муаммоси кишилик жамиятининг барча даврларида муҳим масала бўлиб келган. Бунинг асосий сабаби биринчидан, ҳар бир даврдаги ижтимоий муносабатлар ўзига хос равишда ижтимоий мавқе жиҳатидан кимнингдир юқори даражада туришини тақозо этган бўлса, иккинчидан, инсонларнинг ҳаёт кечириш тарзи, равнақи, даражаси, фаровонлиги, бахтли турмуш кечириши шу юқори мавқедаги шахсга, унинг турли фазилатлари ва хислатларига боғлиқ бўлганлигида.

Жамоада ходимларни бошқариш моделининг кейинги муҳим қисми ташкилот раҳбарини соғлом ва ижодий муҳитни яратиш томонлари тушунилади.

Мутафаккир аждодларимиз таълимотларида, халқ ижодиётида адолатли ва адолатсиз шох тўғрисидаги маълумолар ҳаддан зиёд кўп. Жумладан, Абу Наср Форобий, Абу Райҳон Беруний, Абу Али Ибн Сино, Амир Темур, Улуғбек, Юсуф Хос Ҳожиб, Алишер Навоий, Жалолиддин Давоний ва бошқаларнинг қўлёзмаларида раҳбар (юксак лавозим эгаллаганлар назарда тутилади) инсонларнинг шахсий фазилатлари, уларнинг олдида турадиган мураккаб, масъулиятли вазифалар, айрим иллатларнинг олдини олиш ва бартараф қилиш йўл-йўриқлари бўйича ибратли фикрлар билдирилган. Айниқса, раҳбарнинг фаҳм-фаросати, донишмандлиги ҳақгўйлиги, халқпарварлиги, инсофдиёнатлилиги, саҳоват пешалиги илмий-амалий намуналар асосида таъкидлаб ўтилган.

Буюк мутафаккир Абу Наср Форобий яқин ва ўрта шарқда илғор ижтимоий-фалсафий оқимнинг асосчиларидан бўлиб, “Шарқ Аристотели” деган унвонга сазовор бўлган машҳур шахсдир. У ўрта аср мутафаккирларидан биринчи бўлиб жамиятнинг келиб чиқиши ва давлатни бошқаришнинг асоси ҳақидаги билимлар тизимини ишлаб чиқди ҳамда бу масалаларни бир қатор асарларида батафсил баён этиб берди. Абу Наср Форобийнинг жамият, давлат, ҳуқуқ, сиёсат, адолат, таълим ва тарбия ҳақидаги ғоялари, қарашлари “Бахтга эришиш ҳақидаги трактат”, “Уруш ва тинч-тотув яшаш ҳақида”, “Жамиятни ўрганиш ҳақидаги китоб”, “Давлат арбоблари ҳақидаги афоризмлар” каби асарларида ўзининг чуқур ифодасини топган. Муаллиф ўзининг асарларида жамиятнинг келиб чиқиши, давлатнинг пайдо бўлиши, унинг шакллари, давлат раҳбарининг вазифалари, улар олдида қўйилган асосий талаблар, давлатни идора этиш усуллари ҳақида ўзининг чуқур фалсафий-сиёсий қарашларини баён қилади. Форобий шаҳар давлат раҳбарларининг ҳақиқатгўй, ёлғонга, адолатсизликка, зулмга қарши кескин курашувчи, бойликка жирканиб қаровчи, адолатни ўз табиати билан сеувчи, ботир ва қатъий бўлиши зарурлигини таъкидлаб ўтади. У давлатни бошқаришда донолар ёрдамига суяниш, улар билан маслаҳатлашиб иш юритиш, бошқарув аппаратига эга ҳар томонлама етук доно, ҳалол ва

камтарин кишиларни жалб қилишни энг тўғри йўл деб билади. Абу Наср Форобийнинг «Фозил одамлар шаҳри» асарида инсонларнинг яхши ҳаёт кечириши бошқарувчи, яъни раҳбар шахсига боғлиқ эканлигини, унинг турли фазилатлари бу борада унга ёрдам беришини уқтиради, ҳамда раҳбар шахси учун гуманистик, инсонпарварлик хусусиятлари муҳимдир деб таъкидлайди. Форобийнинг бу фикрларидан кўринадики, раҳбар шахси биринчи навбатда ўзини ёмон одатлардан озод қила олиши, бошқаларни яхши ишларга руҳлантира олиши керак экан. Бу фикрларнинг бугунги кунимиз учун ҳам аҳамияти пасаймаганлигини кузатиш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Байбаева М.Х., Исмаилова З.К. Раҳбарларнинг низоли вазиятларни ҳал этишдаги самарали бошқарув фаолиятини такомиллаштириш. Монография. – Тошкент. Нодирабегим, 2019.
2. Байбаева М.Х. Раҳбарларнинг низоли вазиятларни ҳал этишдаги самарали бошқарув усуллари // Илмий ахборотнома. Самарқанд, 2019. – №4.–Б. 113-117.
3. Хорошилова С.П. СОЦИОЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ВОПРОСУ О РЕГИОНАЛЬНЫХ ДИАЛЕКТАХ // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2010.
4. Тихонова Е. В. Социоллингвистический подход к проблеме термина // ОНВ. 2006. №8 (44).